

Αρχαιολογία του Θανάτου: αρχαιολογικές προσεγγίσεις και θεωρητικές προοπτικές / *Archaeology of Death: archaeological approaches and theoretical perspectives*

Ο θάνατος είναι πολιτιστική και βιολογική εμπειρία. Η αρχαιολογική μελέτη του θανάτου είναι ένα πολύπλευρο πεδίο μελέτης, τεράστιο και αποκαλυπτικό καθώς προσφέρει μια προνομιακή πηγή θεώρησης για τις κοινωνίες του παρελθόντος. Μέσα από τα κατάλοιπα των τελετουργικών, μπορούμε να μάθουμε για τη στάση των ανθρώπων απέναντι στο θάνατο και τη μετά θάνατον ζωή, αλλά και για τον ίδιο τον τρόπο της ζωής τους, την κοινωνική τους οργάνωση και την άποψή τους για τον κόσμο. Το σεμινάριο στοχεύει επίσης στην παρουσίαση μιας γενικής επισκόπησης της ιστορίας της αρχαιολογίας του θανάτου καθώς και των θεωρητικών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων της. Σε συνδυασμό με τα τελευταία δεδομένα της αρχαιολογικής έρευνας και την κριτική αξιολόγηση των πορισμάτων θα δοθεί έμφαση στις κοινωνικές, συμβολικές και θεωρητικές πτυχές της ερμηνείας της ταφικής αρχαιολογίας. Αν και το θέμα της διαχείρισης του νεκρού σώματος έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αρχαιολογία από τον 19ο αιώνα, μόλις το 1960 και το 1970 η ταφική αρχαιολογία απέκτησε τη δική της ταυτότητα ως ξεχωριστό ερευνητικό πεδίο. Στο σεμινάριο θα παρουσιαστούν μερικά από τα σημαντικά θέματα στη σύγχρονη αρχαιολογία του θανάτου, όπως το τελετουργικό, το σώμα (οι συμβολικές και κοινωνικές του διαστάσεις), το συναίσθημα και η δύναμη της εξουσίας. Επίσης, η αποτύπωση του κοινωνικού φύλου θα διερευνηθεί εντός του ταφικού πλαισίου. Μέσα από μια διαφορετική προοπτική, χρησιμοποιώντας τις τρεις κύριες κοινωνικές ταυτότητες (δηλαδή την ηλικία, το φύλο και την εθνικότητα) ως ερμηνευτικά εργαλεία, θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε τη διαμόρφωση συστημάτων ταφής στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, κυρίως από τη Γεωμετρική έως την Ελληνιστική περίοδο.

Death is a cultural as well as a biological experience. The archaeological study of death is a multifaceted field of study, a huge and revealing discipline that provides a privileged source of insight into the vanished societies. Through the remains of funerary rituals, we can learn about the attitudes of people to death and the afterlife, but also about their way of life, their social organization, and their view of the world. The seminar attempts also to outline the history of the archaeology of death and burial and its current theoretical and methodological approaches. Combining up-to-date knowledge of relevant archaeological research with critical assessments of the theme draws attention to the social, symbolic, and theoretical aspects of interpreting mortuary archaeology. Although the dead have played a significant role in archaeology since the 19th century, it was not until the 1960s and 1970s that mortuary archaeology acquired its own identity as a distinct discipline. This seminar seeks to introduce some of the important themes in the contemporary archaeology of death, including ritual, the body (its symbolic and social dimensions), emotion, and power. Also, gender will be investigated within burial contexts. Through a different perspective, using the main three social identities (i.e., age, gender, and ethnicity) as interpretative tools, we will try to explain the formulation of burial systems in the ancient Greek world, mainly from the Geometric to the Hellenistic period.

Βασική βιβλιογραφία

1. Θεωρία για την αρχαιολογία του θανάτου

Ariès, P. 1974. *Western Attitudes Toward Death from the Middle Ages to the Present*. (trans. P. M. Ranum). Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Binford, L.R. 1971. Mortuary Practices: Their Study and Their Potential, in J.A. Brown (ed.) *Approaches to the Social Dimensions of Mortuary Practices*: 6-29. Washington.

Bloch, M. 1971. *Placing the Dead: Tombs, Ancestral Villages and Kinship Organization in Madagascar*. London: Berkeley Square House.

Carr, C. 1995. Mortuary Practices: their Social, Philosophical-Religious, Circumstantial, and Physical Determinants, *JAMT* 2: 105-200.

Chapman, R. Kinnes, I. and Randsborg, Kl. (eds.) 1981. *The Archaeology of Death*. Cambridge : Cambridge University Press.

Davies, D.J. 2002. *Death, ritual and belief: the rhetoric of funerary rites*. London: Continuum.

Gnoli, G. and Vernant J.P. 1982. *La Mort: Les Morts dans les Sociétés Anciennes*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gowland, R. and Knüsel, C. (eds.) 2006. *The Social Archaeology of Funerary Remains*. Oxford: Oxbow.

Humphreys, S.C. and King, H. (eds.) 1981. *Mortality and Immortality: the Anthropology and Archaeology of Death*. London: Academic Press.

Huntington, P. and Metcalf, P. 1991. *Celebrations of death: the anthropology of mortuary ritual* / (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

O'Shea, J. 1984. *Mortuary variability: an Archaeological Investigation*. Orlando: Academic Press.

Pearson, M.P. 1982. Mortuary Practises, Society and Ideology: an Ethno-Archaeological Study, in I. Hodder (ed.), *Symbolic and Structural Archaeology*: 99-113. Cambridge: Cambridge University Press.

Pearson, M.P. 1999. *The Archaeology of Death and Burial*. Stroud: Sutton.

Saxe, A.A. 1970. *Social Dimensions of Mortuary Practices*. (Unpublished PhD thesis). University of Michigan.

Thompson, T. (ed.) 2006. *The Archaeology of Cremation: Burned Human Remains in Funerary Studies*. Oxford: Oxbow.

Ucko, P.J. 1969. Ethnography and Archaeological Interpretation of Funerary Remains, *World Archaeology* 1: 262-80.

van Gennep, A. 1960. *The Rites of Passage* (M.B. Vizedom and G.L. Caffee transl.). Chicago: University of Chicago Press.

2. Γενική βιβλιογραφία για τον θάνατο και τα ταφικά έθιμα στον ελληνικό κόσμο (επιλογή)

Alexiou, M. 1974. *The Ritual Lament in Greek Tradition*. London: Cambridge University Press.

Andronikos, M. 1968. *Totenkult*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Antonaccio, C. 1995. *An Archaeology of Ancestors: Tomb Cult and Hero Cult in Early Greece*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield.

Branigan, K. (ed.) 1998. *Cemetery and Society in the Aegean Bronze Age*. Sheffield: Sheffield Academic Press.

Branigan K., 1993. *Dancing with Death: Life and Death in Southern Crete, c.3000–2000 BC*. Amsterdam: Adolf M. Hakert.

Bruss, J. 2005. *Hidden Presences: Monuments, Gravesites, and Corpses in Greek Funerary Epigram*. Leuven: Peeters.

Carter, J.C. 1998. *The Chora of Metaponto: The Necropoleis*. Austin: University of Texas Press.

Cavanagh, W. and Mee, C. 1998. *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*. Sweden: Paul Åströms Förlag.

Dabney, M.K. 1999. Locating Mycenaean Cemeteries, in P.P Betancourt, V. Karageorgis, R. Laffineur and W.-D. Niemeier (eds.) *Meletimata: Studies in Aegean Archaeology Presented to Malcolm H. Wiener as he enters his 65th year*. *Aegaeum* 20: 171-5.

Danforth, L. 1982. *The Death Rituals of Rural Greece*. Princeton: Princeton University Press.

- Derderian, K.** 2001. *Leaving Words to Remember: Greek Mourning and the Advent of Literacy*. Brill.
- Dietrich, B.C.** 1965. *Death, Fate and the Gods: the Development of a Religious Idea in Greek Popular Belief and in Homer*. London.
- Dimakis, N.** 2016. *Social Identity and Status in the Classical and Hellenistic Northern Peloponnese: the evidence from burials*. Oxford.
- Dimakis, N., and T.M. Dijkstra (eds).** 2020. *Mortuary Variability and Social Diversity in Ancient Greece. Studies on Ancient Greek Death and Burial*. Oxford: Archaeopress
- Farnell, L.R.** 1921. *Greek Hero Cults and Ideas of Immortality*. Oxford: Clarendon Press.
- Friedrich, W.-H.** 2003. *Wounding and Death in the Iliad: Homeric Techniques of Description*. London: Duckworth.
- Gallou, C.** 2005. *The Mycenaean Cult of the Dead*. Oxford: Archaeopress.
- Garland, R.** 1985. *The Greek Way of Death*. London: Duckworth.
- Graf, F. and S.I. Johnston.** 2007. *Ritual Texts for the Afterlife. Orpheus and the Bacchic Gold Tablets*. NY: Routledge.
- Grainger, R.** 1998. *The Social Symbolism of Grief and Mourning*. London.
- Holst-Warhaft, G.** 1992. *Dangerous Voices: Women's Laments and Greek Literature*. London: Routledge.
- Humphreys, S.C.** 1980. Family Tombs and Tomb Cult in Ancient Athens: Tradition or Traditionalism?, *JHS* 100: 96-126.
- Johnston, S.** 1999. *Restless Dead: Encounters Between the Living and the Dead in Ancient Greece*. University of California Press.
- Kurtz, D.C. and Boardman, J.** 1971. *Greek Burial Customs*. London: Thames and Hudson.
- Laffineur, R. (ed.),** 1987. *Thanatos: Les coutumes funéraires en Égée à l'Age du Bronze (Aegaeum 1)*. Liège
- Morris, I.** 1960. *Burial and Ancient Society: the Rise of the Greek City-State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morris, I.** 1992. *Death-ritual and Social Structure in Classical Antiquity*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ogden, D.** 2001. *Greek and Roman Necromancy*. Princeton: Princeton University Press.
- Psychogiou, E.** 2008. «Μαυρηγή» και Ελένη. Τελετουργίες θανάτου και αναγέννησης (*'Maurigi' and Eleni. Rites of Death and rebirth*). Academy of Athens.
- Rohde, E.** 1925. *Psyche: the Cult of Souls and Belief in Immortality Among the Greeks*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner.
- Seremetakis, N.** 1991. *The Last Word. Women, death, and divination in Inner Mani*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sourvinou-Inwood, C.** 1995. *"Reading" Greek Death: to the End of the Classical period*. Oxford: Clarendon Press.
- Vermeule, E.** 1979. *Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry*. University of California Press.